

ROZKAZ Nr. 76.

T R E Ś Ć :

1. Święto Żołnierza i doroczny przegląd załogi w dn. 15 sierpnia.

1. Święto Żołnierza i doroczny przegląd załogi w dn. 15 sierpnia.

21212/III. Podaję w dosłownym brzmieniu rozkaz dzienny Pana Ministra Spraw Wojskowych L. G. M. 18620/I. z dn. 4 sierpnia 1923 r. p. I. w sprawie Święta Żołnierza i dorocznego przeglądu załogi w dniu 15 sierpnia do wykonania:

Dzień 15-go sierpnia jest Świętem Żołnierza. W dniu tym wojsko i społeczeństwo czci chwałę oręża polskiego, której uosobieniem i wyrazem jest żołnierz. W rocznicę wiekopomnego rozgromienia nawały bolszewickiej pod Warszawą święci się pamięć poległych w wiekowych walkach z wrogiem o całość i niepodległość Polski.

Uroczystości świąteczne obejmują:

- a) w przeddzień Święta Żołnierza o godzinie 20-ej capstrzyk orkiestr wojskowych na ulicach miasta garnizonowego;
- b) w dzień święta przed południem przegląd wojsk z nabożeństwem i błogosławieństwem.
- c) po południu uroczystości ogólnonarodowe;
- d) uroczysty wieczorny apel.

Przegląd załogi odbywa się w każdym garnizonie o godz. 9-ej. Przegląd ten odbywa się w oczach społeczeństwa, by pokazać, że wojsko jest „Tarczą i obroną Ojczyzny” i ma dać dowód tężyzny, gotowości bojowej i ducha wojska. W przeglądzie biorą udział wszystkie wojska garnizonu z chorągwiami (sztandarami) w ubiorze polowym ze sprzętem i uzbrojeniem bojowym. Przeglądu dokonywa najstarszy stopniem i starszeństwem dowódca wojska.

Na przegląd zaprasza komendant garnizonu duchowieństwo, przedstawiciele władz rządowych, i samorządnych, stowarzyszenia społeczne, oraz przede wszystkim uczestników powstań o niepodległość Ojczyzny.

Uroczystości popołudniowe mają charakter obywatelski. Żołnierz bierze w nich udział oddzielnie lub w zwartych oddziałach, względnie jako delegacje wysłane na rozkaz komendanta garnizonu; jednak zawsze w ubiorze polowym (z bronią białą). Pododdziały honorowe, które mają wystąpić w czasie uroczystości popołudniowych występują w ubiorze polowym (uzbrojeniu bojowym).

Apel wieczorny odbywa się o godz. 22.30 w obecności oficera. Celem utrwalenia w oddziałach pamięci poległych na polu walki towarzyszy broni, którzy najwięcej się odznaczyli, czy jakoteż dla zachowania tradycji pamiętnych walk w obronie Ojczyzny, podczas wieczornego apelu przy odczytywaniu listy obecnych, wywołuje się nazwiska tych żołnierzy kompanji. (bat. szwadr.), którzy najwięcej odznaczyli się w bojach i zginęli śmiercią walecznych. Po wywołaniu nazwiska poległego, najstarszy z podoficerów występuje z szeregu i melduje, że wywołany . . . . . poległ śmiercią walecznych w bitwie pod . . . . . w r. . . . .

W dniu Św. Żołn. ukarani aresztem koszarowym i lekkim — kary nie odbywają.

Przygotowanie do przeglądu.

Komendanci garnizonów dołożą wszelkich starań ażeby Święto Żołnierza wypadło jaknajuroczyściej. Dowódcy oddziałów, biorący udział w uroczystości, winni pamiętać, iż zaniedbanie najdrobniejszych nawet szczegółów, może spowodować niepowodzenie w całości, albo usterki, które źle przedstawia wojsko. Wystąpienie wojska podczas przeglądu musi nosić cechy porządku, karności i sprawności; składa się na to nie tylko stan wyszkolenia, ubioru i oporządzenia oddziałów, ale również dokładne zorientowanie wszystkich dowódców w zakresie powierzonych im czynności.

Celem uniknięcia zamieszania należy dokładnie określić przeprowadzenie momentów uroczystych, ściśle oznaczyć drogi marszu podczas defilady, miejsce defilady, równomiernie przydzielić

orkiestry, oznaczyć miejsca dla poszczególnych grup przedstawicieli, delegacji i weteranów.

W dniu Święta Żołnierza program uroczystości popołudniowych nosi cechy obywatelskie. Zorganizowaniem tych uroczystości zajmuje się Komitet Obywatelski Święta Żołnierza, zawiązany za staraniem komendantów garnizonu przez społeczeństwo miejscowe. Komendant garnizonu wchodzi z góry w porozumienie z przedstawicielami władz politycznych, samorządnych oraz stowarzyszeniami społecznymi, celem zawiązania komitetu i zorganizowania oraz szczegółowego omówienia programu uroczystości. Program uroczystości powinien być tak ułożony, by uroczystości wojskowe z uroczystościami społeczeństwa wzajemnie się łączyły.

W tym dniu odbywają się uroczyste poświęcenia i odsłonięcia tablic, pomników, sypanie kopców i t. p. Uroczystości nie mogą nosić piętna smutku ani żałoby. Motywem uroczystości w dniu Święta Żołnierza jest zwycięska chwała oręża i cześć dla tych, którzy krwią i życiem budowali podwaliny Rzeczypospolitej.

Dowódcy dołożą wszelkich starań, aby w dniu tym żołnierz odczuł uroczysty świąteczny nastrój. W każdej formacji o godzinie oznaczonej przez komendanta garnizonu, oficerowie wygłaszają krótkie przemowy, nawiązując do walk oddziału z ostatniej wojny.

Dowódcy formacji wezwą oficerów rezerwy do wzięcia udziału w uroczystościach.

Komendant garnizonu porozumiewa się z poszczególnymi dowódcami wojsk załogi o stanie i składzie, w jakim oddziały wystąpią, opierając się na ewentualnych wskazówkach wyższego dowódcy. Na podstawie uzyskanych danych, oraz na zasadach nakazanych poniżej, opracowuje plan szczegółowy ustawienia, przeglądu i defilady i podaje go do wiadomości dowódcom na trzy dni przed uroczystością.

Urządzenie na placu przeglądu.

Na miejscu przeglądu umieszcza się w punkcie widocznym dla wszystkich wojsk maszt, na którym zostaje umieszczona wielka chorągiew narodowa. Stosunek wysokości masztu (do chorągwi) przedstawia się jak 24:8,5 (t. zn. przy wysokości masztu 12 m. chorągiew powinna mieć długość 4 m., zaś szerokość 2,5 m.). (Celem wciągnięcia chorągwi należy wkręcić pierścień na szczycie masztu, przez który przewleka się sznur, służący do wyciągania chorągwi).

Na czas uroczystości przy maszcie pełni służbę podwójny honorowy posterunek. Do podnoszenia i opuszczania chorągwi zostaje wyznaczony jeden podoficer. Przed chorągwią (na 5 kroków) staje konny trębacz, zwrócony ku ustawionym wojskom. W większych garnizonach wyznacza się czterech konnych trębaczy. Obok placu przeglądu zajmuje miejsce ambulans z lekarzem dyżurnym i patrolem sanitarnym, oznaczając swoje stanowisko flagą z czerwonym krzyżem. Bateria wyznaczona do oddania strzałów zajmuje stanowisko ogniowe opodal; nie biorąc udziału w przeglądzie, jednak do defilady wchodzi do kolumny swego dywizjonu.

O ile w garnizonie niema artylerji do oddania strzałów, zostaje wydzielony jeden pluton piechoty. Pluton ten umieszcza się opodal oddziałów pieszych, jednak w odpowiedniej odległości od oddziałów konnych, ażeby salwy nie wywoływały w nich zamieszania.

Utrzymanie porządku oraz przygotowanie przestronnego miejsca do defilady wykonywa oficer żandarmerji, według postanowień komendanta garnizonu w porozumieniu z miejscową policją państwową.

Ustawienie do przeglądu.

Do przeglądu oddziały ustawiają się o godzinie 8-ej m. 30 na oznaczonym miejscu. Szczegóły ustawienia regulują regulaminy odnośnych wojsk.

Ustawienie i defilada odbywa się formacjami według składu organizacyjnego. Wojska ustawiają się.

a) oddziały piesze w jednym lub kilku rzutach na prawem skrzydle wszystkich wojsk, względnie na czole o ile ustawienie innych wojsk odbywa się wglęb. Na prawem skrzydle oddziałów pieszych stają szkoły, kursy i t. p. W garnizonach nadmorskich gdzie większe załogi stanowi marynarka wojenna, oddziały marynarki stają na prawem skrzydle przed oddziałami piechoty. W innych wypadkach ustawiają się bezpośrednio po wszystkich oddziałach pieszych. Szkoły marynarki wojennej stają tuż, po równorzędnych szkołach innych wojsk;

b) oddziały konne ustawiają się zależnie od warunków miejscowych w przedłużeniu oddziałów pieszych lub tworzą osobne skrzydła pod kątem prostym do oddziałów pieszych, względnie stają w dalszym rzucie. Kolejność ustawienia: szwoleżerowie, ułani, strzelcy konni, artylerja polowa, konna, górska, ciężka (prócz artylerji o pociągu silnikowym), kolumny mostowe, tabor, kolumny sanitarne. Ustawienie oddziałów tych samych broni według numerów pułku. Szkoły kawalerji stają na prawem skrzydle oddziałów konnych;

c) oddziały pociągów silnikowych stają tak, by nie straciły styczności z całością wojsk, ażeby bez trudu mogły po przeglądzie wyruszyć do defilady, wranie koniecznej potrzeby wyznacza się tym oddziałom osobne miejsce, np. na szosie.

Porządek ustawienia: samochody pancerne, kolumny samochodowe, artylerja o pociągu silnikowym (według kalibru) i czołgi. Drogi przemarszu do defilady określa się dokładnie, uwzględniając szerokość dróg, ich wytrzymałość i możliwość uszkodzenia jakichkolwiek obiektów;

d) oddziały żeglugi powietrznej. Oddziały złożone z personelu nie latającego ustawiają się na ostatniem miejscu oddziałów pieszych. Oddziały aeronautyczne (eskadry lotnicze) przelatują podczas przeglądu, rzucając gałązki lipy przed marszem z chorągwią po jednym okrążeniu placu. (Wykonanie jakichkolwiek ewolucyj oraz lot poniżej 500 metrów jest bezwarunkowo wzbroniony). Oddziały aerostatyczne z balonami na uwięzi biorą udział zależnie od warunków. Przy defiladzie oddziały piesze postępują za wojskami pieszymi;

e) oficerowie nieprzydzieleni, umundurowani oficerowie rezerwy, zaproszeni reprezentanci władz politycznych i społeczeństwa stają w grupach na 20 kroków w lewo i 3 kroki wtył od masztu, pozostając na miejscu do ukończenia przeglądu. Do defilady stają 25 kroków w prawo i 3 kroki wtył od przyjmującego defiladę. Dla uczestników powstania należy wyznaczyć miejsce honorowe na 20 kroków w prawo, 3 kroki wtył od przyjmującego defiladę. W wypadku znacznej odległości placu przeglądu od miejsca defilady i miasta komendant garnizonu o ile możliwości ułatwia uczestnikom powstania przybycie na miejsce, dostarczając z ramienia wojska środków przewozowych.

f) organizacje cywilne, wojskowe, biorą udział w przeglądzie o ile składają się z mężczyźni jednolicie umundurowanych w sile najmniej 50 ludzi. Dla organizacji cywilnych pieszych należy wyznaczyć miejsce ustawienia na lewym skrzydle oddziałów konnych. Drużyny harcerskie biorą udział jedynie w charakterze szpalerów, celem pomocy żandarmerji w utrzymaniu porządku. W tym jednak wypadku muszą się ściśle podporządkować rozkazom odnośnego oficera.

Wzniesienie chorągwi.

Dowódca dokonywa przeglądu o godz. 9-tej. W chwili gdy dowódca jest widoczny z placu przeglądu, dowódca parady rozkazuje: „baczność na prawo patrzeć” (Reg. piech. p. 343). Następnie podjeżdża do niego i składa raport, poczem rozkazuje ponownie „baczność” i galopuje na swe stanowisko (w połowie odległości między frontem oddziałów piechoty a masztem). Dowódca odbierający raport kieruje się ku masztowi, w chwili gdy zbliża się na odległość około 100 kroków dowódca parady rozkazuje: „baczność” — „wzniesienie chorągwi” — „na ramię” — „prezentować broń” — „na prawo patrzeć”.

Na ten rozkaz trębacz pod masztem grają sygnal „Wszyscy”. Następnie trzy razy „baczność”. Za trzecim „baczność” wyznaczony podoficer ściąga chorągiew na maszt, w tej chwili wszystkie orkiestry grają równocześnie raz jeden „Hymn Narodowy”. Trębacz „Hasło W. P.”.

Wojska prezentują broń, podoficerowie chorągwi (sztandarowi) salutują chorągwiami (sztandarami) trzykrotnie chorągiew narodową.

Dowódca odbywający przegląd wraz ze sztabem, dowódcą parady, wszyscy żołnierze nie przydzieleni salutują. Osoby nie wojskowe odkrywają głowy.

Podczas tego baterja (pluton) wyznaczona oddaje trzy strzały (salwy).

Gdy orkiestry przestaną grać dowódca parady rozkazuje: „baczność” — „na ramię” — „do nogi broń”, poczem rozpoczyna się przegląd. Bezpośrednio za dowódcą odbierającym paradę, prócz jego ścisłego sztabu jedzie dowódca parady oraz na przestrzeni swego oddziału dowódca danego oddziału. Inni oficerowie towarzyszą mu w przeglądzie tylko na wyraźny jego rozkaz. Oddziały prezentują broń kolejno na komendę swoich dowódców oraz kolejno przechodzą do postawy „spocznij”. Orkie-

stry przeglądanych oddziałów grają po kolei marsze swoich broni.

Trębacz przeglądanych oddziałów grają „Hasło W. P.”, podoficerowie chorągwi i sztandarowi wykonują chwyt „Prezentuj broń”. Przed Prezydentem Rzeczypospolitej chorągwie salutują.

Msza polowa.

Po przeglądzie dowódca odbierający paradę wraz ze swoim sztabem kieruje się przed ołtarz ustawiony do Mszy polowej, zajmując miejsce po prawej stronie. Po lewej stronie przed ołtarzem zajmują miejsca przedstawiciele władz politycznych, samorządnych oraz organizacji społecznych i weterani. Oficerowie nie przydzieleni zajmują miejsca po prawej stronie ołtarza.

Ołtarz do Mszy polowej ustawia się w tyle za grupą oficerów nie przydzielonych, oraz przedstawicielami władz politycznych, samorządnych, delegacjami, weteranami. O ile plac przeglądu na to nie pozwala, wyjątkowo ustawia się na lewo od chorągwi, zależnie od miejsca, jednak tak, by był możliwie przez wszystkich widocznym, a przechodzenie oficerów nie przydzielonych, przedstawicieli i delegacji z miejsca przeglądu przed ołtarz i z powrotem na miejsce podczas błogosławieństwa nie powodowało zamieszania.

Błogosławieństwo.

W czasie Mszy polowej zostaje ogłoszone kazanie okolicznościowe. Po Mszy polowej dowódca parady wraca na swe stanowisko. Dowódca odbierający staje na pięć kroków przed grupą oficerów nie przydzielonych, frontem do chorągwi. Po ustawieniu się dowódca parady rozkazuje „do modlitwy”. Na ten rozkaz trębacz pod chorągwią grają sygnal „modlitwa”. Wojska wykonują postawę „do modlitwy”. Biskup polowy (kapelan garnizonu) występuje przed maszt z chorągwią tak, by był dobrze widzianym przez wojska (podjum) i błogosławi dowódcę parady oraz wojska, zwracając się od skrzydła prawego ku lewemu. W tej chwili trębacz wszystkich oddziałów grają jeden raz sygnal „modlitwa”. Po odegraniu sygnalu „modlitwa” dowódcy rozkazując „po modlitwie”.

Opuszczenie chorągwi.

Po błogosławieństwie dowódca parady rozkazuje „baczność” — „opuszczenie chorągwi” — „na ramię” — „prezentować broń” — „na prawo patrzeć”. Trębacz pod chorągwią grają jeden raz sygnal „Wszyscy” i na trzy razy „baczność”. Za trzecim razem „baczność” wyznaczony podoficer opuszcza chorągiew z masztu. W tej chwili wszystkie orkiestry grają „Hymn Narodowy” i jeden raz trębacz „Hasło W. P.”. Oddziały prezentują broń, sztandary, salutują trzykrotnie chorągiew narodową. Bateria (pluton) oddaje jeden strzał (salwę). Obecni zachowują się jak przy wzniesieniu chorągwi.

Defilada.

Po spuszczeniu chorągwi dowódca parady rozkazuje „baczność” „odmarsz do defilady”. Trębacz pod masztem grają „baczność” i „Hasło

W. P.* (jeden raz). Dowódca odbierający wraz ze sztabem, oficerowie nieprzydzieleni, reprezentacje oraz weterani udają się na wyznaczone miejsce defilady. Dowódca parady odjeżdża ku prawemu skrzydłu wojsk, dowódcy oddziałów szykują swe oddziały, szkoły i kursa oficerskie odmaszerowują i zajmują miejsca w grupie łącznie z oficerami nieprzydzielonymi. Kursa i szkoły podoficerskie defilują za oddziałami piechoty przed oddziałami pieszemi innych wojsk.

Bateria oddająca strzały (pluton piech.) włącza się w kolumnę swego oddziału.

Gdy dowódca odbierający paradę znajduje się na miejscu defilady dowódca parady rozkazuje „defilada” — „w prawo maszerować”. Na ten rozkaz, o ile nie maszerują oddzielnie wyższe jednostki (dywizje) wówczas przemarsz oddziałów odbywa się w następującej kolejności: oddziały piesze (czoło piechota), następnie wszelkie oddziały o zaprzęgu konnym, które defilują krokiem w porządku: artylerja, kolumny techniczne, taborowe, sanitarne; artylerja polowa klusem, artylerja kon-

na galopem, jazda galopem. Po przemarszu tych oddziałów oddziały o popędzie silnikowym w porządku poprzednio oznaczonym.

O ile odbierającym paradę jest dowódca brygady lub wyższy, z góry wyznaczony oddział (batalion, szwadron) oczekuje na uboczu do ukończenia przemarszu oddziałów, poczem odprowadza dowódcę odbywającego przegląd wraz ze sztabem do kwatery dowództwa. Do tego oddziału zostaje przydzielona orkiestra.

Minister Spraw Wojskowych

(—) S Z E P T Y C K I
Generał-Broni.

Z przebiegu święta nadesłać meldunek szczegółowy do dnia 1 września r. b., załączając rozkaz Kmdta Garnizonu i odpis wydanych zarządzeń. Dla Garnizonu st. m. Warszawy wydano szczegółowy rozkaz.

p. o. D-cy Okr. Korp. Nr. I.

(—) P O G O R Z E L S K I
Generał-Brygady.

Otrzymują według rozdzielnika w Rozkazie Tajnym Nr. 33/22.